

боје печења са примесама кварца. Поред керамичких посуда, на поврнини терена откривени су полуфабрикат од рога, брус и фрагмент лепа.

Пчелињи крш у Лазници

Археолошко налазиште Пчелињи крш налази се у источном делу хомољске микрорегије у атару села Лазнице, североисточно од Жагубице (Сл. 1, 11). Очувани остаци фортификација видљиви су на истоименом узвишењу (на влашком носи назив „Крш ку албина“), јужно од врха Чока Кириђјаска (604 m) чија надморска висина износи око 580 m. Северно од локалитета протеже се масивни венац Хомољских планина, док се на југозападу пружа поглед ка планини Бељаници (1339 m). У правцу запада, на надморској висини од 402 m налази се данашње село Лазница кроз које протиче Каменичка река. Ова река се улива у Млаву недалеко од Жагубице. Површину брда, на коме се налазе остаци зидина, заправо чини искошени плато приближно кружног облика на чијој се јужној страни налазе оштре вертикалне литице. Испод њих тече поток под називом Ваља кум барју (Долина са посудама). Нивелација поменутог искошеног платоа постепено се од северозапада спушта ка југоистоку. На западној и источној страни су падине, док је на северу и северозападу пространа ливада која је на нешто нижој надморској висини одакле је приступ утврђењу најпогоднији. До ове ливаде, долази се сеоском цадом која пролази кроз густу шуму. Површина локалитета прекривена је боровом шумом.

За сада се не може са сигурношћу рећи да ли је Ф. Каниц посетио ово место током својих истраживања у околини Жагубице крајем 19. века. Аустријски путописац у својим белешкама помиње праисторијско оружје које потиче са рушевана некадашњег града у Лазници, не водећи тачан топоним.⁶⁹ Посредно можемо претпоставити да је овде реч о Пчелињем кршу, будући да су рушевине у селу евидентирене само на овом месту. Као „Крш ку албина“, локалитет се први пут помиње у Извештају етнолога Т. Ђорђевића. Ипак, и овде наилазимо на скромне податке у оквиру којих се напомиње да се на брду налазе остаци града. Интересантно је да Т. Ђорђевић тада бележи и топоним „Шетаће“ за исти локалитет.⁷⁰ Током реализације пројекта „Старе културе Хомоља“ крајем прошлога века, извршено је рекогносцирање у Лазници, али се локалитет Пчелињи крш не спомиње.⁷¹

69 Каниц 1985, 248.

70 Ђорђевић 1910, 232.

71 Манојловић 2001, 330.

Наредни обилазак терена извршен је 2001. године од стране екипе Филозофског факултета у Београду коју је предводио проф. др С. Мишић. Прва археолошка сондажна ископавања започета су 2006. године. Ископавањима је руководио мр Д. Мркобрад, док је руководилац целокупног пројекта био С. Мишић. Истраживања су била усмерена на западни бедем утврђења. Том приликом су откривене просторије уз унутрашње лице бедема и капија.⁷² У овој кампањи извршено је и делимично површинско праћење источног бедема. На основу ових истраживања, утврђено је да су фортификације на Пчелићем кршу настеле у рановизантијском периоду, највероватније за време цара Јустинијана (527-565).⁷³ Сондажна ископавања су настављена и наредне године под руководством Д. Јацановића. Том приликом, сондажно је истражен источни бедем. Поред скромних рановизантијских налаза, евидентирани су и предмети из праисторијског периода. Рановизантијски културни слојеви који су и овом приликом установљени, додатно потврђују претпоставку да је утврђење настало током 6. века.⁷⁴ 2014. године Пчелићи крш обилази аутор овог текста. Тада су забележене легенде о налазишту, извршен је обилазак околине, опис микролокације, фотографисање, прикупљање површинских налаза, анкетирање мештана итд. Мештани села верују да је локалитет добио назив по пчелама које су правиле мед у пукотинима литица на јужној страни.⁷⁵ Они такође сматрају да се испод самог локалитета налази „подземни град“. Можда је ова легенда подстакла дивље трагаче на илегална ископавања јер на сваком делу терена постоји неколико ископа, неки и дубине до 4 m. Мештани скрећу пажњу да су се приликом илегалних ископавања користиле и савремене експлозивне направе. Током обиласка источног дела терена, 2014. године, пронађени су рановизантијски фрагменти керамике, као и уломци тегула, имбрекса и опека. Поред тога, евидентирано је ломљено и притесано камење на чијим површинама је уочен кречни малтер.

На самом терену видљиви су остаци фортификација на западној и источној страни. Унутар утврђеног насеља нису евидентирани непокретни археолошки налази, као ни њихово назирање. Остаци западног бедема (Сл. 12) видљиви су на појединим местима, где је могуће измерити и његову

72 Захваљујем проф. др С. Мишућу на уступљеним подацима.

73 Поред тога, евидентирани су налази из касне антике, писмено саопштење С. Мишића коме се овом приликом захваљујем.

74 Документација пројекта, НМП бр. 930, 10. 11. 2008. Захваљујем колеги Д. Јацановићу на уступљеној документацији. Уп. и Миловановић 2016, 125 са наведеним напоменама. О праисторијским предметима вид. Стојић – Јацановић 2008, 59 и 176-179.

75 Треба напоменути да је мештанима Лазнице топоним „Шетаће“ и топоним „Градина“ непознат. Исти су поменути у извештају Т. Ђорђевића, односно у документацији пројекта Д. Јацановића.

дебљину која износи 1 m. Његова траса на површини земље може да се прати у дужини од преко 30 m. Такође, на неким местима могло је бити уочено спољашње и унутрашње лице зида западног бедема у очуваној висини од свега неколико сантиметара, а на неким местима и до пола метра са спољашње стране. Поменути зид сазидан је у техници *opus incertum*. Иста ситуација запажена је и на источном бедуу. Код појединих мештана чувају се налази из рановизантијског периода који, према њиховим речима потичу са овог локалитета.⁷⁶ За ову прилику смо издвојили једну бронзану фибулу са посувраћеном стопом и псеудообмотајем, димензија 6,1 x 2,3 cm. На луку фибуле налази се низ паралелних тачкица на чијим се крајевима уочавају по три кружића једнаке величине (Сл. 13). На доњем делу лука, изнад кружне перфорације, сачувано је правоугаоно испупчење. Стопа фибуле поседује три вертикална, равномерно распоређена испупчена ребра. Игла недостаје. Налази оваквог типа релативно су честа појава на рановизантијским утврђењима Балканског полуострва. У етничком контексту, фибуле са посувраћеном стопом и псеудообмотајем приписују се староседелачком становништву, а своје порекло имају код примерака са посувраћеном стопом и намотајем.⁷⁷ На територији Браничевског округа, овај тип налаза откривен је на локалитету Виминацијум, такође као случајан налаз.⁷⁸

Потај чука

Локалитет се налази источно од Жагубице поред саобраћајног пута који води ка Бору и Мајденпеку на узвишењу које носи назив Потај чука чија надморска висина износи 920 m (Сл. 1, 14). Налазиште највероватније први пут обилази М. Ђ. Милићевић током друге половине 19. века. У свом делу „Кнежевина Србија“ спомиње остатке зидина које се налазе „*више Жагубице куда пролази пут на Црни врх*“.⁷⁹ На овом месту, током новијих обилазака, уочени су видљиви трагови архитектуре, а такође су пронађени и поједини случајни археолошки налази. Са врха се пружа диван поглед ка Хомољским планинама, Бељаници, Горњачкој клисури и Црном врху. Прилаз локалитету је најпогоднији са северозападне стране, односно кроз

76 У питању су предмети који се чувају у приватној колекцији мештана Лазнице и Жагубице. Мештани су поједине предмете поклонили аутору, исти ће бити предати НМ у Пожаревцу и ЗМ Хомоља у Жагубици, а такође ће бити обрађени у скорије време. Неколико предмета са овог локалитета налазе се и у збирци колеге Д. Јацановића, уп. Миловановић 2016, 126, нап. 500.

77 Веселичић 2009, 35-36.

78 Миловановић 2016, 69.

79 Милићевић 1876, 1032.